

Стратегічні напрями розвитку НАН України <...> Міжнародне наукове і науково-технічне співробітництво

Міжнародне наукове і науково-технічне співробітництво НАН України останніми роками постійно розширюється. Оновлюється договірна база, яка забезпечує двостороннє співробітництво академічних установ із зарубіжними та міжнародними науковими центрами. На сьогодні чинними є 118 угод з академіями наук, державними установами, університетами та промисловими компаніями близько 50 країн світу.

Академія представляє Україну у майже 40 міжнародних організаціях, зокрема Міжнародній раді з питань науки (ICSU), Міжнародній асоціації академій наук (МААН), Міжнародному союзу академій гуманітарних та соціальних наук (IUA), Всеєвропейській федерації академій наук (ALLEA), бере активну участь у міжнародних наукових програмах ЮНЕСКО, забезпечує науковий супровід реалізації в Україні Стратегії Європейського союзу для Дунайського регіону. НАН України та її провідні установи співпрацюють з низкою міжнародних наукових об'єднань та центрів. Серед них – Міжнародний інститут прикладного системного аналізу (IIASA), Європейська організація ядерних досліджень (CERN), Об'єднаний інститут ядерних досліджень (ОІЯД), Європейська ГРІД інфраструктура (EGI.eu), Європейська наукова асоціація геофізичних досліджень (EISCAT), Міжнародна лабораторія сильних магнітних полів та низьких температур (ILHFLT), численні наукові фахові союзи тощо.

З метою подальшої інтеграції установ Академії у великі міжнародні програми створено регіональний офіс підтримки та співробітництва у сфері використання космічної інформації для попередження і екстреного реагування на надзвичайні ситуації (програма UN-SPIDER), здійснено вступ НАН України від імені Національного ГРІДу до NorduGrid колаборації, яка передбачає об'єднання можливостей національних ГРІД-мереж півночі Європи.

Застосовується загальноприйнятий у світовій практиці конкурсний підхід до фінансування спільних із закордонними партнерами проектів. Протягом останніх років започатковано та проводяться конкурси проектів з Російським фондом фундаментальних досліджень, Російським гуманітарним науковим фондом, Сибірським відділенням РАН, Українським науково-технологічним центром за програмою «Цільові дослідження та розвиваючі ініціативи», Національним центром наукових досліджень (CNRS) Франції.

Розвиток двостороннього наукового співробітництва значною мірою сприяв налагодженню багатосторонньої співпраці. В результаті, зокрема, вдвічі (до 72) збільшилася кількість проектів Сьомої рамкової програми ЄС

(2007–2013 рр.) за участю установ НАН України порівняно з попередньою РП 6, що забезпечило перше місце України в цьому розподілі серед країн Східного партнерства як за кількістю проектів, так і за обсягами фінансування.

Практична реалізація результатів досліджень на зарубіжних ринках, яка підтримується презентаціями досягнень на міжнародних виставках, ярмарках тощо, знаходить своє відображення у численних зовнішньоекономічних зв'язках. За контрактними замовленнями установи Академії протягом 2009–2012 рр. виконували щорічно приблизно по 300 робіт з реалізації наукової продукції і послуг на загальну суму понад 260 млн грн.

Разом з тим відсутність окремої академічної бюджетної програми із забезпечення міжнародного наукового та науково-технічного співробітництва суттєво обмежує подальший розвиток міжнародних зв'язків Академії, належне представлення за межами держави її наукового потенціалу, ускладнює виконання фінансових зобов'язань, що випливають з її членства у міжнародних наукових організаціях.

У зв'язку обмеженим бюджетним фінансуванням ускладнюється й дотримання партнерських зобов'язань НАН України за міжакадемічними угодами щодо обміну вченими в рамках виконання спільних проектів.

Не відповідають мінімальним потребам обсяги цільового фінансування для участі в крупних міжнародних проектах та програмах, що передбачають пайові витрати. Через жорсткі нормативи невирішеними залишаються також питання трансферу коштів за участь учених Академії в довготривалих програмах (CERN, ОІЯД).

Чинне законодавство фактично забороняє здійснення довготривалих (понад 2 місяці) стажувань і відряджень для проведення спільних досліджень у провідних наукових центрах за межами України без втрати робочого місця, що створює тенденцію «витоку мізків» з НАН України. Відсутні також механізми залучення закордонних фахівців до спільних робіт в установах НАН України на тривалий період.

Завдання:

- розширення та активізація міжнародного наукового і науково-технічного співробітництва НАН України, забезпечення повноцінного входження вчених Академії до світового наукового співтовариства;
- інтеграція НАН України у європейський науковий простір (ERA) та активна участь науковців Академії у програмі ЄС ГОРИЗОНТ 2020;
- подальший розвиток наукового, науково-технічного та інноваційного співробітництва з країнами СНД, в т. ч. у рамках діяльності Міжнародної асоціації академій наук;

– реалізація взаємовигідного представлення науково-технічних розробок НАН України на ринках високотехнологічної наукової продукції.

Заходи:

1. Забезпечити відкриття та ефективне використання бюджетної програми з реалізації міжнародних наукових та науково-технічних програм і проектів, участі у міжнародних форумах, конференціях, виставках, сплати внесків до міжнародних наукових організацій.

2. Ініціювати та опрацювати спільно з відповідними центральними органами виконавчої влади питання щодо законодавчого забезпечення членства НАН України від імені України у міжнародних організаціях, включно з виконанням фінансових зобов'язань, що випливають з цього членства.

3. Збільшити обсяги стажувань учених в провідних закордонних наукових центрах; ініціювати вирішення питання щодо можливості довготермінових (до 1 року) відряджень (стажувань) зі збереженням основного місця роботи, а також щодо нормативно-правового забезпечення залучення іноземних учених до спільних досліджень в установах НАН України.

4. Розширити наукове співробітництво з провідними міжнародними науковими центрами, які визначають найновітніші напрями розвитку наукових досліджень (CERN, ОІЯД, IASA та ін.), в тому числі за спільними програмами та конкурсами проектів зі спільним фінансуванням, а також його підтримку в межах цільових наукових програм НАН України. Забезпечити членство України в Міжнародному центрі генетичної інженерії та біології.

5. Активізувати участь учених НАН України в крупних міжнародних програмах та проектах Єврокомісії, в тому числі програмах Спільного дослідницького центру (JRC), асоціації Євратом, ГОРИЗОНТ 2020, виконання яких відповідає пріоритетним тематичним напрямам наукових досліджень і науково-технічних розробок, затвердженим Урядом України, і результати яких матимуть важливе значення для розвитку України.

6. Посилити роботу з реалізації спільних наукових програм і спільного використання унікальних об'єктів наукової інфраструктури в рамках діяльності

Міжнародної асоціації академій наук (МАН). Забезпечити активну участь установ Академії у Міждержавній програмі інноваційного співробітництва держав-учасниць СНД на період до 2020 р.

7. Забезпечити подальший розвиток співпраці з ЮНЕСКО за рахунок активної участі та набуття членства в стратегічно важливих для України наукових програмах (ІОС, МАВ, IGCP, IBSP, ІНП, MOST).

8. Запровадити постійний моніторинг академічної наукової діаспори та розвивати зв'язки з нею, в тому числі шляхом започаткування та підтримки спеціальних проектів (*Концепція розвитку НАН України на 2014–2023 роки* // *Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/text/pdfNews/CONCEPTSIYA%20ROZVYTKU.pdf>)).